

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

groot zodat informatie niet overkomt. In het zoeken naar aansluiting met families lijkt het de moeite waard om een aantal dimensies in zorgverlening te onderscheiden (De Clercq, 2003). Ik vermeld er hier slechts vier: waar situeert de interventie zich op een continuüm van meer naar minder directe betrokkenheid van het kind? In welke mate valt de interventie terug op meer of minder verbale methoden? Gaat de interventie uit van een meer of minder veranderingsgerichte kijk? Heeft de interventie initieel eerder ervaringsverbredende of -doorwerkende doelstellingen? Tegen deze achtergrond rijst vervolgens de vraag op welke gronden men, in contact met een specifiek gezin, voor elk van de onderscheiden dimensies een gemotiveerde keuze maakt voor de ene of andere zijde van het continuüm. Zal men zich, bijvoorbeeld, eerder richten op het verder uitbouwen van sterke kanten of juist op het verstevigen van minder sterke kanten? Of in welke mate laat men zich in de keuze voor interventies mede leiden door kenmerken van de ouderlijke problematiek en/of de fase van de gezinsontwikkeling? Een geprotocol-

leerde interventie zoals die van Beardslee heeft op beide punten - dit wil zeggen voor relevant geachte dimensies en motiveringsgronden - haar keuzes in belangrijke mate gemaakt (weliswaar empirisch en theoretisch gefundeerd) en maakt deze veel minder toegesneden op elke casus afzonderlijk. En daardoor kan het aanbod uiteraard ver van een deel van de cliënten af komen te staan.

Dit nadeel kan men opvangen door de inschakeling van een dergelijk programma in een gedifferentieerd aanbod, wat in Nederland het geval is. Daarenboven gaat Beardslees no-nonsensebenadering in tegen de aarzeling die aanvankelijk vaak bij preventiewerkers en hulpverleners zelf aanwezig is. Mijn conclusie luidt dan ook dat deze handleiding een onmisbaar werkinstrument is binnen een breder palet aan preventie- en hulpverleningsmogelijkheden.

Jan O.E. De Clercq

Literatuur

De Clercq, J. (2003). Hulpverlener: kruispunt tussen ouders met een majeure psychiatrische problematiek en hun kinderen? Een verhaal over liefde en structuur. *Tijdschrift voor Familietherapie*, 9(1), 3-46.

INTERCULTURELE GESPREKSVOERING: THEORIE EN PRAKTIJK VAN HET TOPOI MODEL

E. Hoffman (2002). Houten/Diegem:
Bohn Stafleu Van Loghum. 369 pp.

Dit didactische boek is bedoeld voor professionals die agogisch werkzaam zijn in instellingen en bedrijven met een multiculturele context. Het helpt hen de culturele verschillen die van invloed kunnen

zijn op de gespreksvoering te herkennen en te overbruggen. Het boek is opgebouwd uit twee delen. Het theoretische deel (136 pp.) biedt een interessante definitie van cultuur en een uitweiding over sociale identiteiten en cultuurverschillen. Het sluit af met een systeemtheoretische benadering van het culturele vraagstuk en een inleiding in het TOPOI model. Dit model, dat staat voor Taal, Ordening, Personen, Organisatie en

Inzet, wordt in het praktische deel (170 pp.) uitvoerig beschreven en toegepast op dagelijkse situaties. Elk van de tien hoofdstukken wordt afgesloten met verweringsopdrachten die de meeste vrucht afwerpen als ze in teamverband worden bediscussieerd en uitgevoerd.

Het boek is geschreven in het najaar van 2001. Onophoudelijk werden we toen overstelpt met persberichten over de steeds negatiever houding van vele Europeanen tegenover allochtonen en vooral moslims. Hoffman ziet net daarin een kans: 'We komen nu eerlijker tegenover elkaar te staan en (...) de tijd lijkt rijp om nu echt met elkaar in gesprek te gaan'. Om dit te bereiken moeten we het polariserende 'zij-wij'denken loslaten en tot een ontmoeting komen. Deze ontmoeting zal echter in verschillende domeinen verstoord worden door culturele factoren die niet alleen samenhangen met de etnische achtergrond. Het TOPOI model helpt om zowel zichzelf als de ander beter te begrijpen én het geeft praktische handvaten. Het toepassen veronderstelt dat men als *persoon* deelneemt aan het gesprek, ruimte schept voor verkenning én een meer-voudige kijk ontwikkelt. Deze stelling, die centraal staat in het boek, komt overeen met ervaringen van bijvoorbeeld de centra voor geestelijke gezondheidszorg, die sinds lange tijd met allochtonen werken. Waar deze centra vroeger trachtten een hulpverlener in te zetten die tot dezelfde etnische groep behoorde als de hulpvrager, wordt tegenwoordig van dit principe afgestapt. En niet enkel om praktische redenen. Uiteraard blijft het belangrijk dat de hulpverlener een zekere kennis heeft van de waarden, de religie en de geschiedenis van het land van herkomst van zijn cliënt, maar belangrijker is dat hij

tot een gesprek komt waarin plaats is voor de waardigheid en de unieke ervaring van de persoon. Om dit te bereiken is het absoluut nodig dat we nadenken over onze eigen cultuurgebonden opvattingen over gezondheid, interacties, opvoeding, familie, ethiek en moraal, en over de rol van de hulpverlening en instellingen. Dan zal de interculturele gespreksvoering ook een verrijking betekenen voor ons werk met alle cliënten.

Bij de beschrijving van elk van de TOPOI-domeinen put de auteur uit verschillende denk- en werkmodellen, zoals de theorie van de sociale perspectieven en de Roos van Leary. Door het boek heen staan zeer veel voorbeelden. Sommigen ervan worden in de verschillende hoofdstukken telkens opnieuw hernomen en verder uitgewerkt. Van een voorbeeld wil ik u graag laten mee proeven omdat hieruit duidelijk blijkt dat eenzijdig nadruk leggen op de etnische identiteit een reductie betekent; ook cultuur op zichzelf is 'een verklaring die niet verklaart' en weinig handvaten biedt.

'Een vader weigerde zijn dochter met de gemengde zwemlessen mee te laten doen. Aanvankelijk benaderde de school de man alleen als moslim en als Marokkaan. Zo probeerde de schooldirectie eerst met de hulp van de imam en vervolgens met een video over sportende jeugdigen in Marokko de man te overtuigen van zijn ongelijk. De schooldirectie werd zich er later van bewust dat hier vooral een bezorgde vader sprak. Dit leverde voor de schooldirectie herkenning als ouder op: sommigen van hen waren ook religieus (katholiek) en hadden kinderen voor wie ze het beste wilden. Vanuit deze herkenning als ouders kon de directie de vader erkennen in zijn bezorgdheid. De directie

liet de verschillen in zienswijze (het domein Ordening) rusten en ging met de vader op zoek naar het gemeenschappelijke; de beste toekomst voor het kind.' (Hoofdstuk 7, pp. 257)

Lezers die vertrouwd zijn met het systeemdenken zullen vele pagina's kunnen overslaan en zich ergeren aan het feit dat het narratieve paradigma nauwelijks vermeld wordt, alhoewel een aantal analyses, zoals het belang van de betekeniscreatie, er zeker bij de narratieve benadering aanleunen. Anderzijds zullen ze misschien, zoals ikzelf, veel genoeg beleven aan de uitwerking van voorbeelden. Het is immers niet omdat we, bijvoorbeeld, de theorie van de wederzijdse beïnvloeding kennen dat we de draagwijdte in de praktijk ervan kunnen inschatten. Naast de uitwerking van voorbeelden vond ik ook het ruimere filosofische kader boeiend, en het feit dat moeilijke vragen als grenzen aan de toelaatbaarheid aan de orde komen. Wat te denken van en welke houding aan te nemen tegenover praktijken als vrouwenbesnijdenis, gedwongen uit-huwelijking en eerwraak? Hoffman vindt binnen het universalisme of het relativisme geen uitweg. Hij belicht de voordelen van het pluralisme zoals dat beschreven is door Procee (1991), namelijk de werkelijkheid als niet afgesloten en niet volledig te kennen maar de combinatie van interactie en verscheidenheid. 'In plaats van het opleggen van universele en absolute kennis en maatstaven en in plaats van passieve tolerantie dienen het debat, de argu-

mentatie, de dialoog en de wederzijdse verantwoordelijkheid bevorderd te worden.' (pp. 87). De daaropvolgende pagina's doen sterk denken aan Ricoeurs definitie (1992) van ethiek: 'Aiming at a good life, with and for the others, within fair institutions'.

Ten slotte bevat het boek een tegenstrijdigheid: het is stimulerend en stemt tot nadenken, maar de vorm is zo schools, met eindeloze tabellen en herhalingen, dat het regelmatig verveelt. Alles samengenomen lijkt het me een nuttig boek om als handboek in diensten en instellingen bij de hand te hebben. Ook in opleidingen, teambesprekingen en supervisies kan het als leidraad gebruikt worden. Verdergaand op de kleurrijke, caleidoscopische kافت had ik echter wel iets meer vlotheid verwacht. Als familietherapeut heeft het themanummer 'Families, cultures et psychothérapie' (2002) van *Cahiers Critiques* me meer geboeid. Met zijn zwarte kافت bevat dat een kleurrijk geheel van artikelen van systeemtherapeuten die in of met verschillende culturen in Europa maar ook in andere werelddelen werken.

Magda Heireman

Literatuur

- Familles, cultures et psychothérapies (2002).
Themanummer *Cahiers Critiques de thérapie familiale et de pratiques de réseaux*. Brussel: Editions De Boeck.
- Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press.
- Procee, H. (1991). *Over de grenzen van culturen*. Meppel: Boom.

